

A SZEKTORÁLIS JELLEGŰ NÉMET KOLLEKTÍV JOGVÉDELEM*

HARSÁGI Viktória
egyetemi tanár (PPKE JÁK)

A kollektív jogvédelem eszközeinek bevezetése és annak fokozatos fejlesztése immáron negyven éve van napirenden Németországban.¹ Ezt megelőzően a felek részére csak a – Zivilprozessordnung (ZPO) által szabályozott – tradicionális összekapcsolási formák álltak rendelkezésre: így pl. a pertársaság, a perek egyesítése.² Ezek a megoldások viszont szenvednek mindazoktól a hátrányoktól, amelyek hagyományosan az egyedi ügyek sokaságának nehezen kezelhetőségéből származnak;³ itt többnyire a hatékonysági és ösztönzési problémákra kell gondolni (egyfajta „racionális apátiára”⁴).

A klasszikus, két ellenérdekű félre modellezett pertől⁵ elszakadó, és az ügyeket egy kizárólagos illetékesség alá kanalizáló⁶ kollektív jogvédelmi mechanizmusok bevezetésének szükségszerűségét mindig az individuális jogvédelemhez való hozzáférés kontextusában kell vizsgálni.⁷ Ha ezeket az ügyeket szinguláris perekként keze-

* A tanulmány a K 105559 nyilvántartási számú OTKA-kutatás keretében készült.

¹ Peter GOTTWALD: Kollektiver Rechtsschutz in Deutschland – nur KapMuG oder mehr? In: *Festschrift für Professor Nikolaos K. Klamaris – Essays in Honour of Professor Nikolaos K. Klamaris*. Athens – Thessaloniki, Sakkoulas Publications, 2016. 305.

² Fabian REUSCHLE: Das Kapitalanleger-Musterverfahrensgesetz – Eine erste Bestandaufnahme aus Sicht der Praxis. In: Matthias CASPER – André JANSSEN – Petra POHLMANN – Reiner SCHULZ, (Hrsg.): *Auf dem Weg zu einer europäischen Sammelklage?* München, Sellier, 2009. 277.; GOTTWALD (2016) i. m. 306.

³ Duncan FARGRIEVE – Geraint HOWELLS: Collective redress procedure – European debates. *International & Comparative Law Quarterly*, 2009. 393.

⁴ Volkert VORWERK – Christian WOLF – Josef FÜLLENKAMP – Sonja LANGE – Manfred PARIGGER – Ernst RIEDEL: *Kapitalanleger-Musterverfahrensgesetz (KapMuG)*. München, Beck, 2007. 14–16.

⁵ Uo.

⁶ REUSCHLE i. m. 277.

⁷ Peter ROTT: Kollektive Klagen von Verbraucherorganisationen in Deutschland. In: Matthias CASPER – JANSSEN, André – Petra POHLMANN – Reiner SCHULZ (Hrsg.): *Auf dem Weg zu einer europäischen Sammelklage?* München, Sellier, 2009, 259.

lik, problémát okozhat az azonos kérelmek szükségtelen ismétlése, bizonyításfelvétel megtöbbszöröződése.⁸ A kollektív igényérvényesítési formák által a költségek csökkenthetők, a bizonyítás hatékonyabbá tehető. Németországban, mivel nincs büntető kártérítés (punitive damage) és lényegében majd minden polgárnak van átfogó egészségbiztosítása, az ösztönzés a törvényes kárigények érvényesítésére nem olyan magas, mint az Amerikai Egyesült Államokban, ahol ezek az ügyek nagy horderejű ítéleteket vagy egyezségeket eredményezhetnek. A gyakorlati tapasztalatok alapján a tömeges kárigények megtérítése iránti keresetek, melyeket a német bíróságokhoz nyújtottak be, többnyire egyezségekkel végződtek.⁹

Mára már bevett kollektív igényérvényesítési formának számít Németországban az ún. *Verbandsklage*. Ennek jellegzetessége, hogy a pert indító egyesületek nem a tagjaik jogait és érdekeit, hanem közérdekeket képviselnek.¹⁰ A *Verbandsklage* hagyományos rendszerét egészítette ki utóbb a *KapMuG*¹¹ néven ismert törvény, mely a pénzügyi befektetésekkel kapcsolatos kárigényekre kiterjedő hatállyal vezetett be egy új eljárást 2005-ben. Utóbbi lényegében egy mintaper, melynek alapjául legalább tíz egymással – a ténybeli és jogi kérdések tekintetében összefüggő – ügy kell, hogy szolgáljon.

1. Az ún. egyesületi per (*Verbandsklage*) intézményének kialakulása

A *Verbandsklage* a kollektív jogvédelem eredeti megjelenési formája Németországban. *Verbandsklage* olyan per, amelyet az egyesület, fogyasztói érdekvédelmi szervezetek (és más a törvény által perindításra feljogosított személyek) indítanak a károsultak csoportjának a nevében. A perindítási jogosultságoknak nem előfeltétele, hogy magának az egyesületnek a szubjektív jogai sérüljenek. A *Verbandsklage* alapvetően nem arra szolgál, hogy a saját vagy a tagjai jogait érvényesítse a perindításra jogosult szervezet, hanem közérdekből, kollektív érdekből érvényesít jogokat. Pl. bizonyos fogyasztóvédelmi szervezetek a jogsértés megszüntetése érdekében a bírósághoz fordulhatnak, ha egy meghatározott feltételt tisztességtelennek tartanak. Ha keresetüknek helyt ad a bíróság, az ítélet hatálya kiterjed a vitában minden fogyasztóra és a cégre, amely alkalmazza az általános feltételt. Ezáltal hatékonyan szolgálhatja a fogyasztói jogok érvényesülését.¹² Így az egyes érintett fogyasztó, aki maga nem résztvevője az eljárásnak, közvetve profitál a per eredményéből.¹³

⁸ GOTTWALD i. m. (2016) 305.

⁹ Luidger RÖCKRATH: Germany. In: Paul G. KARLSGODT (ed.): *World Class Actions. A guide to Group and Representative Actions Around the Globe*. Oxford–New York, Oxford University Press, 2012. 246.

¹⁰ Harald KOCH: Prozeßführung bei komplexen Verfahren in Europa. In: Marcel STORME (ed.): *Procedural Laws in Europe. Towards Harmonisation*. Antwerpen, Maklu, 2003. 374.

¹¹ Gesetz über Musterverfahren in kapitalmarktrechtlichen Streitigkeiten.

¹² RÖCKRATH i. m. 245–246.

¹³ Caroline GEIGER: *Kollektiver Rechtsschutz im Zivilprozess: Die Gruppenklage zur Durchsetzung von Massenschäden und ihre Auswirkungen*. Tübingen, Mohr Siebeck, 2015. 29.

Ezek az egyesületi perek már hosszabb ideje helyet kaptak a német perjog rendszerében,¹⁴ gyökerei egészen az 1976. évi AGB-Gesetz-ig¹⁵ nyúlnak vissza.¹⁶ Először csak olyan vállalkozások ellen lehetett megindítani (jogsértés megszüntetése iránt), amelyek tisztességtelen általános szerződési feltételeket alkalmaztak, majd 2000 után a törvény hatálya kiterjedt a vállalkozások által megvalósított fogyasztói jogokat érintő jogsértésekre is. A 2001. évi kötelmi jogi reform során ezt a pertípust az új Unterlassungsklagengesetz-be¹⁷ (UKlaG) inkorporálták (ami e téren a korábbi AGB-Gesetz helyébe lépett).¹⁸ Mára már a Verbandsklage gyakorlatilag főként a fogyasztóvédelem, ill. az általános szerződési feltételek kontrollja¹⁹ és a verseny- és kartelljog²⁰ területén jut szerephez,²¹ de védelmet jelenthet a szellemi alkotások jogának²² területén is.²³

E pereknek a közös jellemzője a per lehetséges célja. Sokáig – ahogy fentebb már említésre került, a „meghatározott feltételeknek megfelelő társadalmi szervezetek javára legitimitációt létrehozó szabályok” pusztán a jogsértésektől való eltiltás elérésére voltak alkalmasak.²⁴ Ma már a bíróság versenyjogi ügyekben a jogsértő vállalkozást

¹⁴ Stefan EINHAUS: *Kollektiver Rechtsschutz im englischen und deutschen Zivilprozessrecht*. Berlin, Duncker & Humblot, 2008. 426.

¹⁵ Gesetz zur Regelung des Rechts der Allgemeinen Geschäftsbedingungen.

¹⁶ Reinhard GREGER: Verbandsklage und Prozeßrechtsdogmatik – Neue Entwicklungen in einer schwirigen Beziehung. *Zeitschrift für Zivilprozess*, 2000. 401–402.; Gerhard WALTER: Mass Tort Litigation in Germany and Switzerland. *Duke Journal of Comparative & International Law*, 2001. 373–374.; Hans-W. MICKLITZ: Schutz der kollektiven Interessen im Zivilprozess. In: Luboš TICHÝ (ed.): *Procesní ochrana kolektivních zájmů – Schutz der kollektiven Interessen im Zivilprozessrecht*. Praha, Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2008. 83.; Harald KOCH: Non-class group litigation under EU and German Law. *Duke Journal of Comparative & International Law*, 2000. 355–367.; Brigitte HAAR: Investor Protection Through Model Case Procedure – Implementing Collective Goals and Individual Rights Under the 2012 Amendment to the German Capital Market Model Case Act (KapMuG). *European Business Organization Law Review*, 2014. 92–93.; Peter GOTTWALD: Zum Ausbau des kollektiven Rechtsschutzes in Deutschland. In: TICHÝ (ed.) i. m. 33.; ROTT i. m. 263.

¹⁷ Gesetz über Unterlassungsklagen bei Verbraucherrechts- und anderen Verstößen.

¹⁸ Michael BAKOWITZ: The German Experience with Group Actions – The Verbandsklage and the Capital Markets Model Case Act. (KapMuG). In: Viktória HARSÁGI – Cornelius Hendric VAN RHEE (eds.): *Multi-party Redress Mechanisms in Europe: Squeaking Mice?* Cambridge–Antwerp–Portland, Intersentia, 2014. 153.

¹⁹ UKlaG 1–3. §.

²⁰ Jogforrások: UWG – (Gesetz gegen den unlauteren Wettbewerb) és a GWB (Gesetz gegen Wettbewerbsbeschränkungen). Ezek alapján a törvények alapján az egyesületek perelhetnek a verseny védelmében a tisztességtelen gyakorlat miatt [UWG 8. § (3) bek., GWB 33. § (2) bek.]. Ld. még: BAKOWITZ i. m. (2014) 154.; Ekkehard BECKER-EBERHARD: Neue dogmatische Einordnung der Verbandsklage kraft Gesetzes? In: Rolf STÜRNER et al (Hrsg.): *Festschrift für Dieter Leipold zum 70. Geburtstag*. Tübingen, Mohr, 2009. 3–19.

²¹ Leo ROSENBERG – Karl Heinz SCHWAB – Peter GOTTWALD: *Zivilprozessrecht*. München, Beck, 2010. 236.; GEIGER i. m. 30.

²² UKlaG 2a.–3. §

²³ Ld. még: GOTTWALD i. m. 307.

²⁴ NAGY Csongor István: A csoportos igényérvényesítés összehasonlító modelljei. II. rész – A csoportos igényérvényesítés európai modelljei és az összehasonlító jogi modellek tanulságai. *Külgazdaság Jogi Melléklet*, 130–131.

kötelezheti a gazdasági előnynek, – melyet fogyasztók vagy versenytársak kárára realizált – a szövetségi költségvetésbe történő befizetésére (Gewinnabschöpfungsklagen) [UWG²⁵ 10. §, és a GWB²⁶ 34a. §]. Ez a lehetőséget az UWG 2004, a GWB-ben 2005 óta biztosítja.²⁷

Kártérítésre irányuló Verbandsklage tehát nincsen Németországban. Amit 2004-ben bevezetett a jogalkotó, az tulajdonképpen egy felhatalmazás az egyesületek számára, hogy a jogsértőt az általa szándékosan elkövetett versenyjogi jogsértés miatt a nyereség elvonása érdekében perelje, de a szövetségi (állami) büdzsé javára. Ugyanez vonatkozik 2005 óta a szándékos kartelljogi jogszabálysértésekre. Ezzel szemben a versenyjogi hatóság már gondatlanság esetén is elvonhatja a megszerzett vagyoni előnyt [vö. GWB 34. § (1) bek.]. A vagyoni előny elvonása a versenyjog megsértése esetén sokszor minimális hatást fejt ki az egyének szintjén. Másként megközelítve, az egyéneknek csekély érdeke fűződik a kártérítési igényük érvényesítéséhez, amelyet ezek a jogsértések okoznak. Éppen ezért alakították volna ki ezt a pertípust, hogy legyen elrettentő hatása a jogsértőkre nézve.²⁸ Ám a részletezett két lehetőséget a gyakorlatban elég kevésszer veszik igénybe.²⁹ Ez ösztönzési problémákra vezethető vissza, egyfelől a szándék bizonyítása csak nehezen valósítható meg, másrészt a fogyasztóvédelmi egyesület a kereset elutasításának (költség)rizikóját viseli, viszont nem profitál egy sikeres perlésből, mert az elvont nyereség a költségvetést gyarapítja.³⁰

2. A Kapitulumverfahrensgesetz (KapMuG) által bevezetett mintaper

2.1. Az eljárás struktúrájának áttekintése

A KapMuG rendszerét egy négy fázisú eljárás jellemzi. Először a károsultak valamelyikének kérelmére megindul a mintaper, ebben arra lehet hivatkozni, a kibocsátó hibázott, vázolja miért jogos a kártérítés és miért hasonlóak a jogi kérdések, illetve miért érint más kérelmezőket is [KapMuG 1. § (2) bek.]. Másodszor a bíróság ellenőrzi, hogy az eljárás indítási feltételeket teljesítették-e és dönt arról, hogy mely szempontok hasonlóak más kérelmezőkéhez. Nyitnak egy regisztert a közös jogi és ténybeli kérdéseknek, a kérelmezők neveivel és ezt nyilvánosságra hozzák, a bíróság meghatározza azokat a kérdéseket, amelyeket semmi esetre sem vizsgálhat felül más bíróság utána. Harmadszor – Európában eléggé egyedülálló módon – az elsőfokú bíróság egy határozatot hoz, melyet a másodfokú bíróságnak címez, s amely tartalmazza az összes jogi és ténybeli kérdést, amelyet meg kell válaszolni az összes egyedi kérelemmel kapcsolatban. Erre a rendelkezésre alapozva a másodfokú bíróság kiválaszt egy vagy néhány

²⁵ Gesetz gegen den unlauteren Wettbewerb.

²⁶ Gesetz gegen Wettbewerbsbeschränkungen.

²⁷ BAKOWITZ i. m. 155.; GEIGER i. m. 40.

²⁸ RÖCKRATH i. m. 246.

²⁹ ROTT i. m. 271–272.

³⁰ GOTTWALD i. m. 308.; Ld. részletesebben: ROTT i. m. 269–271.; ROSENBERG–SCHWAB–GOTTWALD i. m. 237.

ügyet, amelyek alkalmasnak tűnnek arra, hogy vezető ügy(ek)ként választ adjanak az összes többi a perrel érintett ügyben felmerülő jogi és ténybeli kérdés tekintetében. Erre az időre a többi eljárást felfüggesztik. A negyedik fázisban a másodfokú bíróság megküldi a határozatát az elsőfokú bíróságnak, amely az összes eddig felfüggesztett ügyet egyenként tárgyalja a vezető ügyet követve [KapMuG 16. § (1) bek.]. Végül hangsúlyozni kell, hogy az opt-out nem megengedett, tehát a vezető ügyben a másodfokú bíróság által hozott határozat köti az elsőfokú bíróságot a többi ügyre nézve.³¹

2.2. Előzmények

A KapMuG elfogadásának fő kiváltó oka a Telekom ügy volt, emiatt szokás „lex Telekom” néven is emlegetni.³² A Telekom ügyben a perek nagy számának – az addigi rendszerben történő menedzselhetlenségének kezelésére – 2005-ben bocsátották ki az új törvényt (egy ötéves próbaidőszakra³³).³⁴ A törvény egyik legfontosabb célja, hogy enyhítsen a bíróság munkaterhén, amelyet az ügyben indított peráradat generált 2000 és 2003 között, és amelyek egyedi ügyek formájában nem voltak menedzselhetők, ui. ca. 17 000 károsult nyújtott be több, mint 2 600 keresetlevelet a Telekom AG ellen, és mintegy 700 ügyvédi iroda volt bevonva. A kibocsátás volumene kb. 15 milliárd EUR volt, ám az árfolyamveszteségek miatt összesen 100 millió EUR kártérítést kívántak érvényesíteni. A felperesek követelték, hogy a Telekom fizesse vissza a részvények vételárát, amelyet arra az állításra alapozva vettek meg, hogy a 2000. évi másodlagos forgalomba hozatal kibocsátási tájékoztatója valótlan, illetve félrevezető információt tartalmazott. A felperesek állítása szerint a tájékoztató részben valótlan információt tartalmazott a Telekom ingatlanvagyonának értékéről a pénzügyi kimutatásaiban az 1995. évi alapításától kezdődően, valamint abban a tekintetben, hogy a Telekom meg

³¹ Peter MATTIL – Vanessa DESOUTTER: Die europäische Sammelklagen – Rechtsvergleichende und EU-rechtliche Betrachtung. *Zeitschrift für Wirtschafts- und Bankrecht*, 2008. 522.; Basil CUPA: Scattered Damage: A Comparative Law Study About the Enforcement Deficit of Low-Value Damage and the Class Action Approach. *European Review of Private Law*, 2012. 530–531.; ld. részletesebben: Michael BAKOWITZ: The German Experience with Group Actions – The Verbandsklage and the Capital Markets Model Case Act (KapMuG). In: Viktória HARSÁGI – Cornelius Hendric VAN RHEE (eds.): *Multi-party Redress Mechanisms in Europe: Squeaking Mice?* Cambridge, Intersentia, 2014. 153–165.; Michael STÜRNER: Model case proceedings in the capital markets tentative steps towards group litigation in Germany. *Civil Justice Quarterly*, 2007. 257–264.; REUSCHLE i. m. 280.; Viktória HARSÁGI – Cornelius Hendric VAN RHEE: Collective Redress in the European Union – Comparative Perspectives. In: Viktória HARSÁGI – Cornelius Hendric VAN RHEE (eds.): *Multi-party Redress Mechanisms in Europe: Squeaking Mice?* Cambridge–Antwerp–Portland, Intersentia, 2014. XXIX.

³² Frank WARDENBACH: KapMuG 2012 versus KapMuG 2005: Die wichtigsten Änderungen aus Sicht der Praxis. *Gesellschafts- und Wirtschaftsrecht*, 2013. 35.; GEIGER i. m. 58–59.; Meinrad WÖSTHOFF: Collective Redress from a Judicial Perspective. In: Eva LEIN – Duncan FAIRGRIEVE – Marta OTERO CRESPO – Vincent SMITH: *Collective Redress in Europe – Why and How?* London, British Institute of International and Comparative Law, 2015. 87.

³³ MICKLITZ i. m. 85.

³⁴ Jules STUYCK: Class Action sin Europe? To Opt-In or to Opt-out, that is the Question. *European Business Law Review*, 2009. 487.; FARGRIEVE–HOWELLS i. m. 393.

kívánja megszerezni az Egyesült Államokbeli mobil kommunikációs céget, a Voicestream-et, amit röviddel a kibocsátás után jelentettek be.³⁵

A KapMuG lehetővé tette, hogy mintaper indítsanak 2006-ban az OLG Frankfurt előtt. A Telekom ügy specialitása, hogy a különböző perekben nem minden felperes ugyanazt az alperesi csoportot perelte (a Telekom mellett pl. a kibocsátó, ill. forgalmazó bankokat). A mintaper felperese csak a Telekomot perelte, emiatt a többi alperes nem volt alperese a mintapernek.³⁶ A tárgyalás 2008 tavaszán kezdődött és kiterjedt tanúmeghallgatást folytatott le a bíróság. A bíróság és néhány felperesi ügyvéd és az alperes képviselője még az Amerikai Egyesült Államokba is elutazott, hogy a tanukat hallgassanak meg, akik megtagadták a német bíróság előtti megjelenést. 2012. május 16-án az OLG Frankfurt 23. számú tanácsa ítéletet hozott a mintaperben. Az OLG ebben az ítéletében az LG Frankfurt által 2006. július 11-i végzésében (Vorlagebeschluss) előterjesztett meghatározott tény- és jogkérdésekről döntött. Az OLG Frankfurt nem talált hibát a Telekom tájékoztatójában, megállapította, hogy a tájékoztató nem tartalmazott inkorrekt vagy félrevezető információt.³⁷ A mintaper felperesének ügyvédje nyomban bejelentette, hogy fellebbezést fog benyújtani a BGH-hoz (vö. KapMuG 15. §). A fellebbezésre tekintettel további néhány évet vett igénybe a jogszerű döntésig. Ezt követően a frankfurti bíróság foglalkozott az egyedi ügyekkel.³⁸

2.3. A törvény hatálya

A 2005. november 1-jén hatályba lépett KapMuG-ot alapvetően a német jogtól idegennek tartják. Emiatt a jogalkotó eredetileg egy ún. „sunset klausulát”³⁹ biztosított, vagyis automatikusan hatályát veszítette volna a törvény 2010. november 1-jén. Ezt a kísérleti fázist arra gondolták ki, hogy tanulmányozzák a törvény hatásait és ezzel alapját képezzék a döntésnek, hogy a továbbiakban alkalmazható-e. Ezt az időszakot utóbb meghosszabbították további két esztendőre. Eközben a frankfurti School of Finance and Management értékelő jelentést⁴⁰ publikált 2010-ben, mely alapján a KapMuG reformjára vonatkozóan egy törvényjavaslat nyújtottak be. Ám ez a – 2012-ben hatályba lépett – törvénymódosítás nem hozott változást az alapkoncepcióban,⁴¹ a novella után is megtartotta a KapMuG az alapvető szerkezetét.⁴²

³⁵ RÖCKRATH i. m. 246–247, 249.

³⁶ RÖCKRATH i. m. 249.

³⁷ GEIGER i. m. 58.; WÖSTHOFF i. m. 84–85., 87.; HAAR i. m. 84–85.; Ld. részletesebben: STÜRNER i. m. 250–253.; EINHAUS i. m. 400–401.; BAKOWITZ i. m. 156–157.

³⁸ RÖCKRATH i. m. 249.

³⁹ BAKOWITZ i. m. 157.; GEIGER i. m. 56.

⁴⁰ Axel HALFMEIER – Peter ROTT – Eberhard FEES: *Evaluation des Kapitalanleger-Musterverfahrensgesetzes – Abschlussbericht*. 2009.; Ld. még: Astrid STADLER: *Developments in Collective Redress: What's New in the „New German KapMuG”?* *European Business Law Review*, 2013. 738–739.; WARDENBACH: i. m. 35.

⁴¹ RÖCKRATH i. m. 740.

⁴² Christian WOLF – Sonja LANGE: *Wie neu ist das neue Kapitalanleger-Musterverfahrensgesetz?* *Neue Juristische Wochenschrift*, 2012. 3751.

Ami a törvény tárgyi hatályát illeti: a szektorális megközelítés⁴³ jellemzi, közelebbről a tőkepiaci hibás információból eredő igények érvényesítésére szolgál.⁴⁴ KapMuG 1. § (1) bek. szerint a törvény olyan – polgári – ügyekben alkalmazható, melyek során 1.) hamis, félrevezető vagy elmaradó nyilvános tőkepiaci információk miatt érvényesítenek kártérítési igényt; 2.) hamis vagy félrevezető nyilvános tőkepiaci információ használata vagy amiatt érvényesítenek kártérítési igényt, mert elmaradt a tájékoztatás arról, hogy a nyilvános tőkepiaci információ hamis vagy félrevezető; vagy 3.) szerződés teljesítése iránt érvényesítenek igényt, mely az ún. Wertpapiererwerbs- und Übernahmegesetz szerinti ajánlaton nyugszik, ideértve a Börsengesetz 39. cikk (3) bek. 3. és 4. mondata szerinti igényeket is.

A KapMuG az első kollektív igényérvényesítési eljárást szabályozza, amely kártérítésre irányulhat.⁴⁵ A tárgyi hatályát tanulmányozva láthatjuk, hogy szórványos kárigények érvényesítése kerül a fókuszba,⁴⁶ perökönómiai szempontok vezették a jogalkotót, elsősorban a költséggrizikóra és a bizonyítás hatékonyságának a kérdéskörére tekintettel.⁴⁷

A 2012-es reform bővítette a hatályt, az „öffentlicher Kapitalmarktinformation” fogalmat a KapMuG 1. § (2) bek. definiálja.⁴⁸ Eszerint a nyilvános tőkepiaci információ: információ tényről, körülményről, mutatók és egyéb üzleti adatok, amelyeket nagyszámú befektető számára határoznak meg, és amelyek az értékpapírok kibocsátóit vagy más (befektetési) eszközök szolgáltatóit érintik. Tőkepiaci információnak számítanak – többek között – a tájékoztatók, közgyűlések közleményei, éves jelentések és a bennfentes információkkal kapcsolatos közlemények.⁴⁹

2.4. Az egyedi ügyek és a mintaper iránti kérelem előterjesztése

Kevés közös van a KapMuG szerint eljárásban és a csoportos perekben, ugyanis az előbbinél (legalábbis az eredeti 2005. évi koncepció és szövegváltozat szerint) minden jogosultnak be kell nyújtania egy keresetlevelet, amely alapján egyedi eljárások indulnak, ám ezeket a mintaperben hozott határozat jogerőre emelkedéséig felfüggesz-

⁴³ HAAR i. m. 91–92.

⁴⁴ Thomas M. J. MÖLLERS – Tilman WEICHERT: Das Kapitalanleger-Musterverfahrensgesetz. *Neue Juristische Wochenschrift*, 2005. 2737.; Ld. részletesebben: Dennis Müller: Anwendungsbereich des KapMuG im Kapitalanleger-Schadenersatzprozess. *Gesellschafts- und Wirtschaftsrecht*, 2015. 221–224.; WARDENBACH i. m. 35.; STUYCK i. m. 487.; Tanja DOMEJ: Germany. In: Mariolina ELIANTONIO – Chris W. BACKES – Cornelius Hendric VAN RHEE – Taru SPRONKEN / Anna BERLEE (eds.): *Standing up for Your Right(s) in Europe. A Comparative Study on Legal Standing (Locus Standi) before the EU and Member State Courts*. Cambridge–Antwerp–Portland, Intersentia, 2013. 285.

⁴⁵ GEIGER i. m. 56.

⁴⁶ Vö. HARSÁGI Viktória: A modellválasztás dilemmái a kollektív igényérvényesítés hazai szabályozásánál. *Eljárásjogi Szemle*, 2016/1. 29–30. www.eljarasjog.hu

⁴⁷ MÖLLERS–WEICHERT i. m. 2737.

⁴⁸ WARDENBACH i. m. 35.

⁴⁹ MATTIL–DESOUTTER i. m. 522.

tik.⁵⁰ Ebből adódóan az eljárás a következők szerint tagolódik: (1) a Landgericht előtt a mintaper kérelmeinek előterjesztésével (Vorlageverfahren) (KapMuG 2.§); (2) a mintaper az Oberlandesgericht előtt (KapMuG 9. és további §-ok); és (3) az egyedi perek befejezése az eredeti perbíróság előtt (a mintaper ítéletének hatásai (KapMuG 22. és azt követő §-ok). Tehát az első fok megoszlik a perbíróság és az OLG mint mintaperi perbíróság között (Musterfeststellungsgericht).⁵¹

Az ún. Vorlageverfahren-t mint az alapeljárás részét szabályozza a KapMuG 1. és 5. §-a, amelynek eredményeképpen megszülethet a mintaper megengedhetőségét kimondó határozat. A mintapert hivatalból nem indítható, akár a felperes, akár az alperes benyújthatja a mintaper iránti kérelmét a Landgerichtnél [KapMuG 2. § (1) bek.].⁵² A tárgya az igényt megalapozó vagy kizáró feltételek fennállásának vagy fenn nem állásának a megállapítása, vagy egy jogkérdés tisztázása. A mintaper iránti kérelmet ügyvéd által terjesztik elő a per fő tárgya tekintetében eljáró perbíróság előtt. A kérelmet előterjesztheti bármely befektető (magán, intézményi vagy állami); a mintaper alperese, aki minden károkozó (kibocsátó, az egyéb pénzügyi eszközök szolgáltatói, a tájékoztatóért felelős személy, igazgatótanács és a tanácsadó szakma képviselői, mint pl. az ügyvédek, könyvvizsgálók és adótanácsadók) lehet(?). A megengedett mintaperi kérelem a szövetségi közlönyben (Bundesanzeiger)⁵³ a „Klageregister nach dem KapMuG” („A KapMuG szerinti keresetek nyilvántartása”) c. rubrikában kerül közzétételre [KapMuG 3. § (2) bek.]. A keresetek nyilvántartása egy hatékony és költségkímélő útja annak, hogy más potenciális károsult befektetők a perindításról értesüljenek, ami esetleg arra ösztönözheti őket, hogy a mintaperben részt vegyenek. A jogalkotó itt az angol mintát követte. A károsultaknak nyilvántartás útján való informálásával a kollektív jogvédelem alapproblémájára, a más érintettek információhiányának problémájára adott választ a jogalkotó, így a későbbi kapcsolódás válik lehetővé. Ebből a célból a regiszterbe mindenki belenézhet [KapMuG 4. § (3) bek.]. Az eljárás gyorsítása érdekében a KapMuG 3. § (3) bek. előírja, hogy a perbíróság a megengedettnek nyilvánított kérelmeket – a kérelem beérkezésétől számított hat hónapon belül – tegye közzé. A közzététellel az eljárást felfüggesztik (KapMuG 5. §) – ezzel kerülnek el a divergáló ítéleteket ugyanolyan tény- és jogkérdésekben.⁵⁴

A Vorlageverfahren során a bíróság kiválaszt egy ügyet, amely jól példázza a többi ügyet és a legjobban illusztrálja a ténybeli és jogi kérdéseket.⁵⁵ Az eljárás további feltételei és vagy több felperes megléte.⁵⁶

A mintaper megengedhetőségéről hozott végzés a felek által nem fellebbezhető meg, ahogy azt a KapMuG 4.§ (1) bek kifejezetten elrendeli. Más a helyzet, ha a végzés a

⁵⁰ Uo.

⁵¹ GEIGER i. m. 61.

⁵² MÖLLERS–WEICHERT i. m. 2739.

⁵³ <http://www.ebundesanzeiger.de> RÖCKRATH i. m. 247.

⁵⁴ GEIGER i. m. 61–62.

⁵⁵ RÖCKRATH i. m. 247.

⁵⁶ WÖSTHOFF i. m. 87.

meg nem engedhetőséget mondja ki [KapMuG 1.§ (3) bek. második mondata], vagy a kérelmet megalapozatlanság miatt utasítja el [KapMuG 4.§ (4) bek.].⁵⁷

A belföldi kibocsátókkal szemben indított perek tekintetében kizárólagos illetékességgel rendelkezik az a Landgericht, amely a kibocsátó székhelye szerint illetékes [ZPO 32b. § (1) bek., GVG 71. § (2) bek. 3. pont].⁵⁸ A külföldi kibocsátókra az általános szabályok vonatkoznak, különösen a Brüsszel Ia rendelet.⁵⁹

2.5. Az ún. mintaper (Musterverfahren)

A KapMuG alapgondolata: egy közös jogkérdést feltárni az egyedi ügyek sokaságában, melyet egy magasabb szintű bíróság eldönt, majd a korábban felfüggesztett egyedi eljárásokat is elbírálják a teszt-ügy eredményének figyelembevételével.⁶⁰ A mintaper tárgya tehát szűkebb, mint az alapul szolgáló kártérítési pereké.⁶¹

Az értékpapír tájékoztatóval kapcsolatos felelősségi ügyek jól adaptálhatóak a mintaperekhez, mivel egyedileg kicsi a jelentőségük. A mintaperben el lehet dönteni, hogy a tájékoztató tartalmazott-e inkorrekt információt vagy kihagyott-e szükséges információkat, és hogy vajon a kibocsátó felelős-e az inkorrekt állításért vagy az információ kimaradásáért. Ha ezek a feltételek fennállnak, mindenki, aki értékpapírt vett a tájékoztató közzétételét követően, pert indíthat a kibocsátást követő hat hónapon belül a vételár visszatérítéséért. Nem szükséges az egyedi okozatosság bizonyítása, ami arra az elméletre épül – s amelyet a bíróságok elismertek –, miszerint a tájékoztató előnyös klímát teremt a piacon.⁶² Ez a „csalás a piacon”-elv azonban nem kerül alkalmazásra azokban az esetekben, ahol inkorrekt ad hoc információt terjesztettek a piacon. Az ilyen ügyekben minden felperesnek bizonyítania kell, hogy az ad hoc információra hagyatkozva hozta a befektetési döntését.⁶³

Azok az igények, amelyeket nem érvényesítenek a mintaper elbírálása alatt, általában elévülnek, mert itt az alkalmazandó elévülési idő három év, és a mintaperek gyakran tovább tartanak ennél. Azt a felperest, aki még nem elévült igényt érvényesít a mintaper jogerős elbírálását követően –formálisan nem köti a mintaperben hozott ítélet.⁶⁴

A mintaperre az Oberlandesgericht (OLG) rendelkezik hatáskörrel [KapMuG 6. § (1) bek. első mondata, GVG⁶⁵ 118. §], a mintaper idejére az elsőfokú eljárásokat felfüggesztik.⁶⁶ A felfüggesztett eljárások felei ún. ‘harmadik személyeknek szóló idézést’

⁵⁷ MÖLLERS–WEICHERT i. m. 2739.

⁵⁸ GEIGER i. m. 62.

⁵⁹ MATTIL–DESOUTTER i. m. 523.

⁶⁰ Stefan VOET: European Collective Redress. A Status Questionis. *International Journal of Procedural Law*, 2014. 124.

⁶¹ REUSCHLE i. m. 281.

⁶² OLG NJW 1982, 2823, 2826.

⁶³ RÖCKRATH i. m. 248.

⁶⁴ RÖCKRATH i. m. 248.

⁶⁵ Gerichtsverfassungsgesetz.

⁶⁶ FARGRIEVE–HOWELLS i. m. 393.

kapnak. ‘Beigeladene’ elnevezéssel illeti őket a jogalkotó, mely az egyszerű mellékbeavatkozó jogállásához áll közel⁶⁷ (ZPO 67. és azt követő §-ok), azzal a különbséggel, hogy nem egy idegen (harmadik személyek között folyó) perben vesz részt, hanem a saját egyedi kártérítési perének a „kilúgozott” részében. Részt vehetnek a mintaper tárgyalásain, a KapMuG 14. § szerint jogosultak a támadási és védekezési eszközöket igénybe venni ugyanúgy, mint minden eljárási cselekményt megtenni, amennyiben ezek a cselekmények nem állnak ellentétben a fél (lényegében a mintaper felperesének) cselekményeivel.⁶⁸ Másképpen a kétoldalú meghallgatás elvének [vö. Grundgesetz 103. cikk (1) bek.] csorbulása miatt alkotmányellenes lehetne az ítélet kötő erejének kiterjesztése a felfüggesztett ügyekre.⁶⁹ Egyezség esetén a KapMug 19. § (2) bek. lehetőséget biztosít a számukra, hogy a kézbesítést követő hónapon belül írásban kinyilváníthassák a kilépésüket. A jóváhagyott egyezség csak akkor érvényes, ha 30%-nál kevesebben lépnek ki [KapMuG 17. § (1) bek. harmadik mondat].⁷⁰

Az OLG határozza meg a mintaper felperesének személyét [KapMuG 8.§ (3) bek. első mondata].⁷¹ Nem megfelelő pervitel esetén azonban a KapMuG 9. § (4) bek. alapján az OLG a mintaper felperesét kérelemre visszahívhatja és egy újat jelölhet ki. A mintaper jellegzetessége, hogy a mintaper felperese a saját ügyét csak a saját érdekében viszi és nem képviselője a Beigeladene (ld. fentebb) jogállásba kerülő többi felperesnek. A pervitelének hatékonynak kell lennie.

Az OLG a mintaper felperesének kiválasztása után a mintapert a regiszterben közzéteszi. Ezzel informál minden érdekeltet az eljárás állásáról, valamint tudatja a bírósággal, hogy a KapMuG 8. § szerinti felfüggesztési ok beállt.⁷²

Az OLG a mintaperben – tárgyalás során – tisztázza a vitás tény- és jogkérdéseket; minden felfüggesztett ügyre nézve kötelező erővel bíró és határozatot (Musterentscheid) hoz [KapMuG 16. § (1) bek. első mondata].

A mintaperben a költségelölőget a bizonyítás kapcsán nem kell megfizetni. A költséget utólag osztják meg az összes ügy felei között.⁷³ A KapMuG 14. § (2) bek. alapján – a mintaper költségeiről a felfüggesztett ügyben eljáró (per)bíróság határoz. A mintaper felperese és az ő oldalán az (elsőfokú) mintaperben idézettek (Beigeladane) költségeire a KapMuG 17. § (1) bek. vonatkozik; azok az elsőfokú eljárások költségeibe tartoznak és arányosan terhelik ezeket az eljárásokat⁷⁴

⁶⁷ REUSCHLE i. m. 281.; MÖLLERS–WEICHERT i. m. 2740.; STADLER i. m. 736–737.

⁶⁸ GEIGER i. m. 64.

⁶⁹ RÖCKRATH i. m. 247.

⁷⁰ GEIGER i. m. 65.

⁷¹ REUSCHLE i. m. 281.

⁷² GEIGER i. m. 64.

⁷³ Peter GOTTWALD: On the extension of collective legal protection in Germany. *Civil Justice Quarterly*, 2007. 494.

⁷⁴ Norbert MEIER: Das neue Kapitalanleger-Musterverfahrensgesetz. *Deutsches Steuerrecht*, 2005. 1862.; MÖLLERS–WEICHERT i. m. 2740.; REUSCHLE i. m. 282.

2.6. A perbíróóságok előtti (egyedi) eljárások második szakasza

A KapMuG 16. § (1) bek. alapján a mintaperben hozott végzés (Musterentscheid) köti azokat a perbíróóságokat, amelyek határozata függ a mintaperben meghozandó megállapítástól vagy tisztázandó jogkérdéstől.⁷⁵ A kötőerő nemcsak a Musterentscheid rendelkező részére terjed ki, hanem annak a ténybeli és jogi indoklására is. A KapMuG 22. § (1) bek. második mondata alapján a Musterentscheid hatálya a mintaper minden résztvevőjére kiterjed. Azokra is, akik visszavonták a keresetüket [KapMuG 20. § (1) bek. második és harmadik mondata].

A mintaper jogerős befejezését követően a KapMuG 7. § szerint felfüggesztett egyedi eljárások folytatódnak a perbíróóság előtt.⁷⁶ A perbíróóság a végső ítéletével azokról a kérdésekről dönt, ami nem volt a mintaper tárgya.⁷⁷ Minden egyes ügyet külön kell elbírálni az egyedi jellemzői alapján, ha a fél nem kötött egyezséget a modell-ügyben hozott döntést követően. Emiatt több kommentátor kritizálja az eljárást a nehézsége miatt.⁷⁸

2.7. A KapMuG 2012. évi reformja

2012-ben a KapMuG időbeli hatályát nemcsak hogy kiterjesztették 2020-ig, hanem a német jogalkotó módosította is a törvényt. Először is a KapMuG alkalmazási területét kiterjesztették azokra az ügyekre, ahol a tőkepiaccal kapcsolatos információkat pénzügyi termékek értékesítésére és forgalmazására, illetve befektetési szolgáltatások nyújtására használták fel.⁷⁹ A reformot követően tehát tanácsadási hibából eredő kártérítési igényeket is lehet ebben az eljárásban érvényesíteni, amennyiben a valótlán vagy megtévesztő tőkepiaci információval összefüggésben vannak. Ezzel a jogalkotó korrigálta a felsőbb bíróságok által kialakított korábbi gyakorlatot.⁸⁰

A másik – és ez a kiugró – változás, hogy a befektetők ma már benyújthatják a keresetlevelüket és kérhetik a mintapereikre vonatkozó szabályok alkalmazását anélkül, hogy „teljes értékű” eljárásokat indítanának. Ezt egyfajta opt-in mechanizmusként is értékelhetjük. Amikor a mintapert eldöntötték, akkor indíthatják meg ezt az eljárást.⁸¹

A harmadik változás egy opt-out egyezmény lehetővé tétele a mintaper felperese és az alperes között, amelyet a bíróság jóvá hagyjon. Ez hasonlít a holland egyezségi

⁷⁵ MEIER i. m. 1862.; MATTIL–DESOUTTER i. m. 523.

⁷⁶ REUSCHLE i. m. 282.

⁷⁷ GEIGER i. m. 66.

⁷⁸ RÖCKRATH i. m. 248.

⁷⁹ VOET i. m. 124.; MÖLLERS–WEICHERT i. m. 1401–1406.

⁸⁰ Wolf H. VON BERNUTH – René M. KREMER: Das neue KapMuG: Wesentliche Änderungen aus Sicht der Praxis. *Neue Zeitschrift für Gesellschaftsrecht*, 2012. 892.

⁸¹ VOET i. m. 124.

eljárásra,⁸² habár a KapMuG-ban szabályozott egyezség csak akkor köti az osztály tagjait, ha megindították az eljárást⁸³ (vö. a másodikként jelzett módosítással).

Az eljárás gyorsítására a KapMuG 3. § (3) bek. előírja, hogy a perbíróság a megengedett mintaper-kérelmeket azok beérkezésétől számított három napon belül tegye közzé. A reformot követően elegendő, ha a közzétételt követő hat hónapon belül érkezik be a további kilenc mintaper iránti kérelem [KapMuG 6. § (1) bek.].

2012 óta – a KapMuG 9. § (2) bek. szerint – a bíróságnak a mintaper felperese kiválasztásánál a több felperes (alapperi felperes) egyezségén és a követelések értékén túl a mintaper felperesének alkalmasságát is figyelembe kell vennie.⁸⁴

Az egyik legfontosabb változást a KapMuG 17. és azt követő §-ok tartalmazzák, amelyben a mintaper (Musterverfahren) és az alapper (Ausgangsverfahren) egyezséggel történő befejeződésének lehetőségét szabályozza. Az új szabályozás előírja, hogy a mintaper felperese és alperese dolgozzanak ki egy egyezségi javaslatot, melyet a bíróság elé terjesztenek, vagy a bíróság egyezségi javaslatát fogadják el [KapMuG 17. § (1) bek.]. Ez az előírás nem bizonyult praktikusnak. A megreformált KapMuG ezért teljesen újraszabályozta az egyezség kérdését.⁸⁵ ma már nincsen előírva, hogy minden résztvevő hozzájárulása szükséges volna az egyezség megkötéséhez – ez a régi szabályozás által még elvárt volt. Az egyezséget a KapMuG 18. § alapján a bíróság hagyja jóvá, amelyet csak akkor tesz meg, ha az egyezség a mintaper addigi állása és a tárgyalás várható eredménye figyelembevétele mellett a felfüggesztett jogviták észszerű peren kívüli konfliktusrendezéseként tekinthető.⁸⁶

Üdvözlendő, hogy a mintaper felperesének képviselője az OLG-től speciális díjat kaphat. Az újonnan beépített RVG⁸⁷ 41a. § bevezet egy kiegészítő ügyvédi honoráriumot, amely arra szolgál, hogy az ügyvéd többlet erőfeszítéseit a mintaperben a jövőben megfelelően honorálja.⁸⁸

3. Értékelés

A Verbandsklage tekintetében elmondható: az eljárás konstrukciójának érdekességét az adja, hogy egyesület közbeiktatásával az eljárás mint egy hagyományos – két (ellenérdekű) fél részvételére épülő – per folytatható le. Jelentős hátránya, hogy nem lehetséges a kártérítési igény érvényesítése.⁸⁹

Dietmar kiemeli, hogy a Verbandsklage idegen testnek számít a rendszerben, amit arra épít, hogy a közérdek áll a középpontban.⁹⁰ Mindazonáltal – az alkalmazását

⁸² HARSÁGI Viktória: A holland kollektív igényérvényesítés rendszere. *Magyar Jog*, 2016/7–8. 478–484.

⁸³ VOET i. m. 124–125.

⁸⁴ GEIGER i. m. 58.

⁸⁵ STADLER i. m. 745–746.; HAAR i. m. 102–103.; GEIGER i. m. 65.

⁸⁶ GEIGER i. m. 57.

⁸⁷ Gesetz über die Vergütung der Rechtsanwältinnen und Rechtsanwälte.

⁸⁸ GEIGER i. m.) 57–58.

⁸⁹ GEIGER i. m. 29., 40.

⁹⁰ Dietmar BEATGE: Das Recht der Verbandsklage auf neuen Wegen. *Zeitschrift für Zivilprozess*, 1999. 330.

áttekintve – a mérleg nem kifejezetten mondható rossznak, hiszen a Verbandsklage-rendszer kétségtelenül javított a fogyasztóvédelmen; évente kb. 1.200, többnyire eredményes keresetet terjesztettek elő. De a rendszernek vannak gyenge pontjai is. Mivel az egyesületek magánszemélyként perelnek, így a perköltséget a saját költségvetésükből (hozzáadva az esetleges adományokat) kell finanszírozniuk, így a „perlési kedvüknek” megvannak a maga korlátai. Kereskedelmi érdekszövetségek vagy a kereskedelmi és iparkamarák, amelyeknek van pénzüik, gyakorlatilag sohasem indítanak ilyen pert. Az is kritizálható, hogy perindításra a kvalifikált intézmények jogosultak, és semmiképpen nem jogosultak a szerződő partnerek vagy más érdekelték. Ráadásul egy fogyasztói egyesületnek magának min. hetvenöt természetes személy tagjának kell lennie ahhoz, hogy pert indíthasson.⁹¹

További komoly kérdés az eljárásjogi eszköz felhasználhatóságának sporadikus jellege,⁹² ami komoly korlátot képezhet.

A KapMuG által szabályozott eljárás dogmatikai besorolása nem világos. Dogmatikailag nem – a nevének megfelelően – egy mintaperről van szó, hanem egy csoportperről, hiszen az összekapcsolt határozat joghatásai az összes (keresetet indított) károsultra kiterjed. De mivel az összekapcsolás nem az egész igényt érinti, hanem az egybevágó előkérdésekre koncentrálódik, ezért (a korlátozott pertárgy miatt) az eljárást Wolf és Lange szerint egy korlátozott csoportperként nevezhetjük meg.⁹³

Ami a gyakorlati jelentőségét illeti, a jogirodalmat áttekintve elég ellentmondásosnak tűnik az eljárás megítélése. Egyfelől találunk olyan szerzőket, aki pozitív mérleget vonva kiemelik, hogy a KapMug a tőkepiaci területen felmerülő jogviták gyors és nem komplikált elintézéséhez vezethetnek,⁹⁴ ill. már pár évvel a bevezetése után jelentősen könnyített az igazságszolgáltatás terhein.⁹⁵ Más szerzők komoly bírálatot fogalmaznak meg. Itt elsősorban a hatékonyság hiányát, a pertartamot, költségeket jelölik meg problémaként, emiatt korlátozott jelentősége van a kollektív igényérvényesítés e formájának a német jogban,⁹⁶ s ezen csak némiképpen enyhített a 2012. évi reform.

⁹¹ GOTTWALD i. m. 307–308.

⁹² NAGY i. m. 130–131.

⁹³ WOLF–LANGE i. m. 3751.

⁹⁴ MEIER i. m. 1863.

⁹⁵ REUSCHLE: i. m. 278.

⁹⁶ A Telekom ügyben tizenegy évvel a történet után, és nyolc évvel a perek megindulását követően még nem születtek meg az egyedi ügyekre vonatkozó ítéletek. RÖCKRATH: i. m. (9. lj.) 250.; MÖLLERS / WEICHERT: i. m. (44. lj.) 2741.; WOLF–LANGE i. m. 3751.; Nikolaus STACKMANN: Kein Kindergeburtstag – Fünf Jahre Kapitalanleger-Musterverfahrensgesetz. *Neue Juristische Wochenschrift*, 2010. 3189.; WARDENBACH i. m. 38.

